

Др Душан Сп. Илић, стручни савјетник, РПЗ, Бања Лука

ПРАЋЕЊЕ, ВРЕДНОВАЊЕ И (ПР)ОЦЈЕЊИВАЊЕ ЗНАЊА, УМИЈЕЊА И СПОСОБНОСТИ У ФИЗИЧКОМ ВАСПИТАЊУ

1. У В О Д

У нашој пракси често се поистовјећује физичко васпитање са : "лакшим" предметом, игром, спортом-ским образовањем, вјештином, физичким вјежбањем, наставним часовима и сл. што оно у суштини није. Теорија и пракса, извори стручне писане ријечи од стране многих аутора (ауторитета) потврђују да претходно речено, написано заиста и исправно гледање на ових дио васпитања будуће личности. Физичко васпитање не можемо третирати одвојено него **интегрално** у сталној **интеракцији и прожимању са осталим дијеловима васпитања, развојним димензијама личности**. Разматрати ову проблематику није могуће ни сврсисходно, а да прије тога не дефинишемо циљ физичког васпитања.

Циљ физичког васпитања је задовољење основних биопсихосоцијалних потреба дјетета за физичким активностима, формирање правилног схватања и односа према њима као и **трајно подстицање дјетета и омладине да физичке активности уграде у свакодневни живот и културу живљења уопште**.

Дефинисати можемо и другачије, **циљ физичког васпитања** је да разноврсним и систематским кретно-игровним и спортским активностима у повезаности са осталим васпитно-образовним подручјима, допринеси интегралном развоју личности дјетета (когнитивном, афективном, моторичком) развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примјени моторичких умијења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

У називу физичко васпитање (под којим се подразумемијева и здравствено тј. у имену је значење ("Nomen est omen") пошло се од сазнања да у остварењу тог циља морају да учествују сва васпитно-образовна подручја у школи, цијела друштвена средина, а не само "предмет" физичко васпитање због чега се у дефиницији истиче **"повезаност, међусобна прожетост са осталим в/о подручјима"**.

Циљ физичког васпитања на индиректан начин одређује садржај физичких активности (које увијек започињу **учешћем свијести**) које треба да допринесу укупном

остварењу очекиваних крајњих исхода наставног процеса: ЗНАЊА, УМИЈЕЊА и НАВИКА – 3М ("моторичке способности", "моторичка умијења" и "моторичка знања").

2. ПРАЋЕЊЕ, ВРЕДНОВАЊЕ И (ПРО)ОЦЈЕЊИВАЊЕ У ФИЗИЧКОМ ВАСПИТАЊУ

Рад у физичком васпитању дјече и омладине у школи и ван ње тешко је (пр)оцијенити па се заправо дешава да у пракси оцјењујемо тематско подручје* усвојеност спортско-техничког образовања (иако важног али не и јединог сегмента у физичком васпитању) што није крајњи циљ овог дијела васпитања. Због велике сложености, захтјева па и једностраности спорта у физичком васпитању дају се нешто веће оцјене од стране педагога физичке културе. Оне нису одраз правог стања спортске образованости, усвојености него и других сегмената, тематских подручја који су такође важни у будућем раду дјече и омладине у животу које наставници уважавају у раду са дјецом у и ван школе.

Када будемо пронашли, конструисали такве инструменте који могу да процјењују овладаност и усвојеност игровно-кретних и спортско-техничких навика (а предмет овог стручног чланка је управо тај), затим процијене физички раст и развој моторичких способности које су под великим утицајем насљедних фактора и објективно процијенимо однос према раду (повезивање физичког васпитања са животом и радом) онда ћемо моћи добити вјеродостојнију усвојеност знања умијења и способностима дјече и омладине.

Ефикасност рада у школама могу најбоље да процјењују сами наставници ако се придржавају и користе права упутства, за праћење, вредновање и (пр)оцјењивање ученика. Стручњаци са факултета, истакнути тренери и школски надзорници за физичко васпитање могу у томе помоћи тако што ће конструисати, давати и тумачити изворе, инструментарије и указивати на добре практичне примјере и методологију рада са дјецом и омладином у физичком васпитању. Наравно, у законским актима и правилницима се оваква проблематика не наводи нити се шта детаљније прецизира. Због тога у пракси има прилично различитих тумачења, лутања и злоупотреба што не одражава објективну "дијагнозу" стања у в/о процесу током школовања и на крају појединих нивоа школовања.

У физичком васпитању, дијелу васпитања за тестирање би требало узети по 10 ученика из сваког разреда тако један одличан ученик буде тестиран, два врло добра, четири добра, два довољна и један недовољан ученик из тестираног предмета. Овакав стандардни узорак не одговара стању оцјена из физичког васпитања јер се оцјене један и два ријетко изражавају у нашим школама.

Наставници физичког васпитања према НПП са ученицима се одређују за оне спортове који се најчешће упражњавају у школама (атлетика, гимнастика, кошарка одбојка рукомет и фудбал). Остали спортови су знатно мање присутни у годишњим програмима физичког васпитања па и самој реализацији са ученицима.

3. СТРУКТУРА И ЕЛЕМЕНТИ ЗА ПРОЦЈЕНУ СПОРТСКО-ТЕХНИЧКОГ ОБРАЗОВАЊА ДЈЕЦЕ И ОМЛАДИНЕ У ШКОЛАМА

Према захтјевима НПП физичког васпитања у основним и средњим школама за процјену овог тематског подручја могла би послужити сљедећа структура спортова и елемената за контролу ефеката вјежбања дјече и омладине у школама. Уколико наставник физичког васпитања жели да прати вреднује и (пр)оцјењује напредовање у одрђеном спорту или упозна ефекте свога рада са ученицима може се послужити сљедећим инструментаријум за атлетику, вјежбе на справама и тлу, одбојка, кошарка, рукомет и фудбал.

Сваки спорт би могли да представљају по три елемента (вјежбе) у којима би ученици могли да покажу овладаност или усвојеност спортске технике или наставних садржаја. У настојању да дођемо до објективнијег прегледа ових елемената, а у циљу контроле ефеката тематског подручја спортско-техничког образовања приказујемо сљедећу структуру и распоред "критеријских" елемената или техника појединих спортова датих у таб. бр. 1.

Табела бр. 1 Структура садржаја и елемената за процјену усвојености техника спорта

НАСТАВНИ САДРЖАЈИ	1	2	3
АТЛЕТИКА	Трчање 60-100m	Бацање кугле	Скок у вис
ВЈЕЖБЕ НА СПРАВАМА И ТЛУ	Колут напријед, назад, Вага	Прескок: разношка, згрчка	Греда (ж)
ОДБОЈКА	Горње одбијање	Доње одбијање	Сервис
КОШАРКА	Хватање, додавање лопте о зид	Вођење лопте	Шутирање лопте
РУКОМЕТ	Хватање, додавање лопте о зид	Вођење лопте	Шутирање лопте
ФУДБАЛ	Жонглирање лопте	Вођење лопте	Снага ударца

Да се не би појавиле уочљиве разлике у (пр)оцјенама које су утврдили наставници и (пр)оцјена које су ученици постигли на тестирању усвојености (овладаности) наставним садржајима мора се посветити више пажње раду наставника, времену увјежбавања као и услова рада у настави физичког васпитања.

4. ИНСТРУМЕНТИ ЗА (ПР)ОЦЈЕНУ УСВОЈЕНОСТИ НАСТАВНИХ САДРЖАЈА У ФИЗИЧКОМ ВАСПИТАЊУ

АТЛЕТИКА

1. Трчање 60-100m 2. Бацање кугле 3. Скок у вис

1. **Трчање 60(100)m** оцјењује се тако што ученик поштује основне фазе заузимања ниског старта = један (1) бод

Претрчи задату дистанцу у правој линији не ометајући супарника или не прелазећи у сусједне стазу = један (1) бод

Правилан рад руку и ногу са усправним држањем тијела током трчања = 1 бод

Утрчавање у циљ за назначеним истурањем горњег дијела тијела у моменту преласка циљне линије (вријеме претрчавања није пресудно) = један (1) бод

Одличан=4, врло добар=3, добар=2 и довољан=1 бод,

2. **Бацање(гурање) кугле (ОШ- ж=3, м= 4 kg СШ– ж=4, м=6kg)** се изводи у три покушаја, а најдужи хитац се уписује као најуспјешнији.

3. **Скок у вис** се изводи увјежбаваном техником или коју ученик изабере (може тзв. техника "маказама"). Почетна висина је за дјечаке VIраз= 70, VIIраз.=80 и IXраз.= 90 cm; а за дјевојчице VIIраз.=60, VIIIраз.=70 и IXраз.=75cm. Скок се изводи у три покушаја од којих се уписује најуспјешнији.

ВЈЕЖБЕ НА СПРАВАМА И ТЛУ

1. Колут напријед 2. Прескок разношком 3. Грета ниска (ж)

1. Колут напријед - ако се ученик при извођењу не ослања главом о струњачу и не помаже рукама одличан (5),

Ако се ученик не ослања главом о струњачу, али устаје помажући рукама врло добар (4),

Ако се ученик не ослања главом о струњачу, колут завршава у сједећем положају и помаже рукама при подизању добар (3),

Ако се ученик ослања главом о струњачу, колут завршава у сједу и помаже рукама при подизању довољан (2) и

Ако ученик не може извести вјежбу колут напријед недовољан (1)

2. Прескок разношком преко козлића треба да испуне слиједеће елементе:

а) брзина залета један (1) бод, б) одраз један (1) бод, в) висина лета један (1) бод, г) доскок један (1) бод. (одличан 4, врло добар 3, добар 2, довољан 1 бод, недовољан ако не може извести прескок.

3. Грета ниска (ж) се вреднује : а) скок са једне на двије ноге (наскок) један (1) бод, б) ходање напријед подизањем пружених ногу изнад висине кољена један (1) бод, поскок са једне доскоком на обје ноге један (1) бод, чучањ и окрет у чучњу 1 бод, недовољан нема елемената за оцјену.

О Д Б О Ј К А

1. Горње одбијање 2. Доње одбијање 3. Сервис (школски)

1. Горње одбијање ("вршно") о зид има за циљ процјену прецизности горњег одбијања.

Начин процјене врши се тако што се на равном зиду учрта круг пречника 100 cm, на висини од 210 cm од паркета (доња кривина круга). Ученик стоји иза линије удаљене 1m од зида насупрот круга и покушава што дуже одбијати лопту у простор круга. Горње одбијање треба бити правилно. Ученик има право на три покушаја, а призна се најуспјешнији покушај. Броји се додир лопте у простор круга у 30 s. Ученик може наставити бројање исправних покушаја и након извођења када му је испала лопта, додирнула простор изван круга, неправилног одбијања лопте и ако је прекорачио линију удаљену 1 m насупрот круга.

2. Доње одбијање "чекићем" у кругу има за циљ процјену прецизности доњег одбијања лопте.

На паркету је учртан круг промјера 3m. Ученик стоји у њему и одбија лопту изнад себе минимално 1m при чему не смије излазити из оквира круга. Ученику ће се признати најбољи резултат од три покушаја по 30s.

Ученик може наставити бројање исправних покушаја и након извођења када му је испала лопта, додирнула простор изван круга, неправилног одбијања лопте и ако је прекорачио линију круга.

3. Извођењем сервиса (школски) врши се процјена усвојености сервирања. На одбојкашком простору величине 18x9m у сали једну половину игралишта подијелимо на 7 дијелова како је приказано на слици бр. 1.

Слика бр. 1 Вредновање усвојености сервиса у одбојци

	2	2m 4	1 m 5
	1	5m 3	
	2	2m 4	

Ученик стоји на било ком мјесту иза основне линије и сревира слободним начином пет пута. Лопта се треба сервирати преко мреже тако да погађа што веће вриједности на супротној страни одбојкашког игралишта (простора). Збир од пет покушаја се уписује као коначан, а лопта која је пала на линију раздвајања два поља рачуна се оно поље са већом вриједношћу. Погођена линија се увијек рачуна као дио игралишта (одбојкашког терена).

К О Ш А Р К А

1. Додавање и хватање лопте о зид, 2. Вођење лопте, 3. Убацавање у кош

1. Додавање и хватање одбијене лопте о зид има за циљ процјену координације, брзине реакције и прецизности манипулисања лоптом.

Ученик је на удаљености 3m од зида иза црте. Лопту држи у висини груди. На знак мериоца ученик баца рукама лопту о зид и по одбијању је хвата. Радњу изводи у трајању од 30s. Број успешно доданих и ухваћених лопти по одбијању се броји и уписује. Од 2 покушаја уписује се бољи резултат. Мјерилац времена је и записничар.

2. Вођење лопте у слалому има за циљ процјену брзине и координације.

На паркету се означи линија дужине 12 метара. На 3m од почетка, један за другим, постављују се четири сталка висока 1,5m. На знак мериоца ученик креће с лоптом од линије старта, води је с вањске стране сталака, обилази крајњи и враћа се назад око сталака на стартну линију. Ученик изводи овај задатак два пута са одмором између покушаја. Узима се у обзир покушај са бољим резултатом. Ученик може приликом вођења да користи обје руке. Знак старта и мјерење времена штоперицом врши лице које је уједно и записничар. Записничар се налази на стартној линији да би што боље извршио своју улогу.

3. Убацавање лопте у кош има за циљ процјену прецизности и брзине убацивања у кош.

Ученик стоји испод коша и у трајању од 30s покушава да убаци што више пута лопту у кош. Може да то чини са било које стране испод коша, а настоји да не испушта лопту приликом убацивања и хватања лопте која је прошла кроз или мимо коша. Број убачених лопти сачињава резултат теста. Бројање убачених лопти кроз кош врши ученик који је уједно и записничар.

Р У К О М Е Т

1. Додавање и хватање лопте одбијене о зид, 2. Вођење, 3. Шутирање лопте

1. Додавање и хватање лопте одбијене о зид има за циљ процјену брзине реакције и прецизности манипулисања лоптом.

На зиду је нацртан круг пречника 1m. Центар круга је на висини три метра од нивоа паркета(тла). Ученик гађа рукометном лоптом круг, а по одбијању хвата лопту и поново је баца(додаје) на зид. Задатак се изводи 20s. Евидентира се број постигнутих бацања у површину круга. Погоци изван круга се не броје. Почетак извођења је моменат када ученик испусти лопту за прво бацање, а на знак мјериоца који је уједно и записничар.

2. Вођење рукометне лопте има за циљ процјену координације и брзине вођења лопте.

Тест се изводи тако што се на паркету повуче линија дуга 10m. На свака два метра од стартне линије постави се пет сталака висине 1,5m. Стартна линија је дуга 1m. На знак стартера ученик креће водећи лопту обилазећи сталке "цик-цак". Обилази крајњи и враћа се назад на стартну линију. Ученик има два, а изузетно и трећи покушај. Најбољи покушај се евидентира у листу. Ученик користи обје руке, а мјерење његове радње и уписивање врши уједно једно лице- записничар.

3. Шутирање рукометне лопте има за циљ процјену прецизности погађања задатих простора горњег и доњег дијела рукометног гола.

У горњим дијеловима рукометног гола (спојеви стативе и пречке) налазе се означени квадрати димензија 50x50 cm. У десном и лијевом доњем углу налази се по једна медицинка, постављена 10 cm од статива.

Са линије седмерца ученик изводи пет шутева на гол у циљне просторе (мјеста). Приликом сваког шута са линије седам метара, ученик гађа назначене просторе гола почевши од горњег лијевог угла, преко десног, те лијевог доњег и десног доњег угла. Свако успешно погађање датих мјеста омогућава ученику добијање једног бода. Мјерење врши један мјерилац, који је уједно и записничар.

Ф У Д Б А Л

1. Жонглирање лопте, 2. Вођење лопте, 3. Снага ударца по лопти

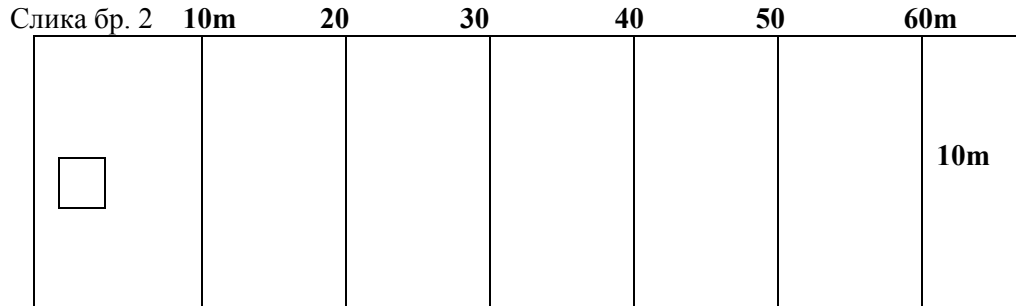
1. Жонглирањем лопте процјењује се координација и "осјећај за лопту(покрет)"
Ученик врши жонглирање лопте разним дијеловима (стопалом, надколеницом, главом) тијела већ према индивидуалним могућностима тако да она не падне на тло, паркет. Ученик има право на три покушаја. Сваки додир са тијелом доноси један бод. Записничар од три покушаја евидентира један са највише исправно изведених контаката са лоптом.

2. Вођење лопте у слалому процјењује координацију. На паркету је означена линија дуга 11 m. На њој су постављени сталци са заставицама на удаљеностима 1m од стартне линије па онда на 3,5,6,9 и 11 m од стартне линије. Сталци су високи 1,5m. Лопта се постави на стартну линију. На знак ученик води лопту тако да први сталак обилази с лијеве стране, а остале обилази наизмјенично цик-цак и повратак до циља са супротне стране сталака у односу на полазак. Мјери се вријеме од првог додира лопте до проласка ученика кроз циљ.у повратку.

3. Снага ударца има за циљ процјену снаге ударца Л. и Д. ногом по лопти.

Лопта мора бити прописане тежине и обима за дјецу 11-15 година (340-350g и обима 57cm). Ученик са означеног простора на тлу, на терену (плочи) покушава да погоди

најудаљенију задату површину терена у распону од 20-60 и више метара као што је приказано на слици бр.2

Ради бржег мјерења размаци по десет метара(20-60) се подијеле на растојања по један метар са прецизношћу од 0,5m и тако уписују у евиденцију тестирања. Мјерилац стоји са стране бочних линија. Ради прецизности два ученика треба да контролишу са стране пад и даљину шутиране лопте ради саопштавања запиничару. Записничар изговара саопштени број који уписује. Лопта са шутира у параболи и таква признаје за мјерење. Ученик изводи по три ударца десном (и лијевом) ногом.

Провјеравањем овог теста у школи дошли смо до врло логичног закључка и потребе за замјеном овог теста, неподесног за ђаке основне школе, опште познатим тестом у фудбалу - шутирање лопте ногом о зид за 30s (2).

5. З А К Љ У Ч А К

Наша школска пракса често занемарује ефекте рада у физичком васпитању послје одређеног нивоа школовања, а поготово послје реализације одређених годишњих и наставних циклуса (предметних подручја). Најчешће упражњаване наставне активности у нашим школама су: атлетика, вјежбе на справама, тлу и спортске игре што је нашим наставним плановима и програмима обухваћено. У циљу праћења, вредновања и (пр)оцјењивања (контроле ефеката) физичког васпитања дјеце и омладине у основним и средњим школама Републике Српске неопходно је поћи и од утврђивања исхода спортско-техничког образовања и учења у настави. Овај стручни чланак може послужити и користити наставницима како би процијенили свој рад и квалитет усвојености вјежбања ученика не само непосредно на часу и након завршетка појединих наставних циклуса него и током године, а посебно у завршним разредима основне школе.

Л и т е р а т у р а

1. Вишњић, Д.(2007): Настава физичког васпитања, од V до VIII разреда основне школе, Завод за уџбенике, Београд
2. Ђукић, В.(2005): Неке могућности усавршавања физичких способности у настави физичког васпитања, Материјал са Летње школе педагога физичке културе Србије, Тара
3. Ђукић, В.(2005): Педагошка документација у функцији планирања, реализације програма, праћења, вредновања и оцјењивања у настави физичког васпитања, Летња школа педагога физичке културе Србије, Тара
4. Јурас,В.,Стела,И.(1968): Прилози интензификацији физичког одгоја, Школска књига, Загреб, стр. 53-81.
5. Телаловић,Р.(2000): Тјелесни и здравствени одгој за V, VI и VII разред, резултати провјеравања ученичких знања, Дидактички путокази, Зеница, стр. 47-54.

Др Душан Сп. Илић, стручни савјетник,
РПЗ, Бања Лука Ул. М. Обилића 39
051/ 430-110 лок.126; 466-346

Стручни чланак

Наслов рада :

**Праћење, вредновање и (пр)оцјењивање знања, умијења
и способности у физичком васпитању**

С А Ж Е Т А К

У чланку је приказан опис познатих инструмената за (пр)оцјену знања умијења и способности у физичком васпитању ученика основне школе. С обзиром да се у нашој пракси врло мало поклања пажње исходима учења ово би био још један прилог и покушај да се ученицима и наставницима учине доступним неки од могућих инструмената за процјену усвојености спортско-техничког образовања (наставних циклуса) у физичком васпитању. Инструменти се односе на методологију рада у праћењу шест најзаступљенијих оперативних моторичких активности у раду са ученицима основне школе. Инструменти (пр)оцјењивања знања, умијења и способности ученика се односе само на једно од три тематска подручја физичког васпитања.

Кључне ријечи: УЧЕНИЦИ / ОСНОВНА ШКОЛА / ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ / ТЕМАТСКО ПОДРУЧЈЕ / НАСТАВНИ ЦИКЛУСИ / ПРАЋЕЊЕ / ИНСТРУМЕНТИ /

